

Sisäministeriölle

16.10.2020

Suomen Punaisen Ristin lausunto sisäisen turvallisuuden selonteosta; kehittämistoimenpiteet

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta osallistua sisäisen turvallisuuden selonteon valmisteluun. Kiitämme myös selonteon valmistelussa otettua laajan osallistamisen lähtökohtaa, jossa eri sidosryhmät ovat saaneet ja saavat mahdollisuuden vaikuttaa selontekoon hyvissä ajoin ja aidosti vaikuttaa siihen sisällytettäviin kehittämiskohteisiin.

Suomen Punainen Risti on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhdistys, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (827/2017). Suomen Punaisen Ristin tehtävänä on tukea ja avustaa maan viranomaisia niin rauhan kuin sodan ja aseellisten selkkausten aikana ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Suomessa Punainen Risti muun muassa ylläpitää ensiapu- ja muita valmiusryhmiä joka puolella maata, ja kohtaa avun tarpeessa olevia väestöryhmiä, kuten yksinäisiä ikäihmisiä, omaishoitajia, apua tarvitsevia nuoria sekä turvapaikanhakijoita ja paperittomia henkilöitä niin harvaanasutuilla alueilla kuin kaupungeissakin.

Oman valmiustoimintansa lisäksi Suomen Punainen Risti koordinoi Vapaaehtoista pelastuspalvelua (Vapepa), jonka tehtävänä on tukea viranomaisia erityisesti sellaisissa tehtävissä, jotka vaativat paljon pelastushenkilöstöä. Näissä tilanteissa Vapepa toimii pyydettyäessä, täydentäen ja tukien mm. poliisi-, pelastus- sekä sosiaali- ja terveysviranomaisia. SPR toimii Vapepan yhdysjärjestönä ja koordinoi toimintaa yleisen vapaaehtoisen pelastustoiminnan osalta.

Tässä lausunnossa nostamme esille erityisesti kansalaisten varautumista ja valmiustoimintaa, turvallisuuden tunnetta sekä erityisryhminä nuorten aikuisten sekä ulkomaalaisten turvallisuutta koskevia kehittämistarpeita.

1. Järjestöt ja varautuminen

1.1. Yhteistyön kehittäminen

Sisäisen turvallisuuden vahvistaminen edellyttää laaja-alaista yhteistyötä kaikkien eri yhteiskunnan toimijoiden kesken. Suomessa on aktiivinen ja kattava kansalaisjärjestökenttä, joka voi alueellisesti ja paikallisesti ihmisten lähellä toimiessaan tarjota erityistä asiantuntemusta sisäisen turvallisuuden ja varautumisen kysymyksissä sekä toimia viranomaisen tukena tarvittaessa.

- Jatkossa tulisi panostaa **koko kansalaisyhteiskunnan ja siihen kuuluvien järjestöjen varautumisosaamiseen ja yhteistyöhön**. Erityisesti varautumisen alueella järjestöjen keskinäisellä sekä viranomaisten kanssa tehtävällä yhteistyöllä voidaan parantaa koko yhteiskunnan varautumista poikkeustilanteisiin. Tiiviimmällä yhteistyöllä tulisi rakentaa **olemassa olevaa kattavampi kuva siitä, miten kansalaisten oma varautuminen ymmärretään, mitä sen tulisi sisältää, ja miten sitä voidaan eri toimijoiden työn kautta parantaa**.
- Etenkin pelastustoimessa järjestösektorin rooli on merkittävä erilaisten pelastustoimen palvelujen tuottamisessa. Pelastusalan vapaaehtoisjärjestöillä on merkittävä rooli myös esimerkiksi onnettomuuksien ehkäisyn ja varautumisen turvallisuusviestinnässä. Koko järjestösektori tekee laaja-alaista turvallisuustyötä, ja toiminnan jatkuvuuden varmistaminen osana parhaillaan käsittelyssä olevaa sote-uudistusta tulee varmistaa. **Järjestöjen tekemän työn merkityksen tunnustaminen ja sitominen osaksi sote-maakunnan pelastustoimen palvelukokonaisuutta ja tavoitteita lisäisi toiminnan tehokkuutta**.
- Yhteistoiminnan varmistamiseksi on tärkeää, että **järjestöt ovat aktiivisesti mukana alueellisilla ja paikallisilla varautumisfoorumeilla ja valmiustyöryhmissä**. Pelkkä yhteisiin toimielimiin osallistuminen ei kuitenkaan riitä toimivan yhteistyön takaamiseksi: toimijoiden tulee kyetä muodostamaan yhteinen näkemys siitä, mitä valmiuden kehittäminen edellyttää. Tämä edellyttää mahdollisimman **avointa tiedonvaihtoa** kaikkien toimijoiden kesken.
- Häiriötilanteisiin varautuminen edellyttää, että järjestöt ovat jatkuvasti ja kattavasti mukana toiminnassa, olipa kysymys tilannekuvan muodostamisesta, harjoituksista, suunnittelusta tai arvioinnista. Ainoastaan jatkuvan yhteistyön kautta viranomaisilla on riittävän kattava kuva kaikista saatavilla olevista auttamisvalmiuden resursseista. Häiriötilanteisiin varautumista voitaisiin tehostaa esimerkiksi järjestämällä **enemmän yhteisiä koulutuksia sekä valmiusharjoituksia**, joihin kutsutaan viranomaisten lisäksi mukaan kaikki keskeiset turvallisuus-, pelastus- ja valmiusalan järjestöt.

1.2. Varautumisen ja valmiuden rahoitus

Haluamme myös kiinnittää huomiota koordinoitujen varautumisen ja valmiuden rahoitukseen. Järjestöjen kokonaisturvallisuutta tukevan varautumis- ja valmiustyön rahoituksen tulevaisuus on epävarmaa muuttuneessa rahoitusympäristössä. Myös kansalaisyhteiskunnan aktiivisemmän osallistumisen vahvistamiseksi sisäisen turvallisuuden vahvistamisessa on oleellista varmistaa myös valmius- ja varautumisjärjestöjen rahoitus.

Esimerkiksi Vapepan piirissä toimii yli 10 000 vapaaehtoista, jotka ovat viranomaisten käytettävissä tarvittaessa. Verkosto on ainutlaatuinen tapa, jonka avulla järjestöt ovat koordinoineet viranomaisille tarjoamansa avun. Työtä rahoitetaan pääasiassa STEA-rahoituksella, jonka tulevaisuus on tällä hetkellä kaikilta osin hyvin epävarmaa. Epävarmuus koskee korostetusti varautumis- ja valmiustyötä, joka ei luontevasti istu minkään STEA-rahoitusta saavan kokonaisuuden alle (liikunta, nuoret tai sote-työ).

- Mikäli Veikkauksen kautta rahoitettava valmiustyö on uhattuna, **on löydettävä toisenlainen ratkaisu sille, miten tulevaisuudessa järjestetään laajaa vapaaehtoiskenttää edellyttäviin tilanteisiin varautuminen** ja varmistetaan viranomaisten tarvitsemien koulutettujen ja hälytysvalmiudessa olevien vapaaehtoisten toiminta tarvittaessa. Etenkin haja-asutusalueiden turvallisuudelle vapaaehtoisten käytettävyys on keskeinen osa turvallisuutta.

2. Turvallisuuden tunne

Selonteon tausta-aineistoissa on kiitettävästi huomioitu, että turvallisuuteen vaikuttaa aivan keskeisesti kansalaisten kokemus turvallisuuden tunne. Turvallisuuden tunne on osin subjektiivista, mutta sen vahvistumiseen voidaan vaikuttaa monin eri tavoin myös poliittisen päätöksenteon kautta. Keskeistä on ihmisten luottamus toisiinsa sekä yhteiskunnan turvaverkkoihin.

Ihmisten keskinäisen luottamukseen voidaan vaikuttaa mm. vahvistamalla osallisuuden kokemusta sekä yhteisöjen sisäistä yhteenkuuluvuuden tunnetta ja tarjoamalla avointa, faktapohjaista tietoa yhteiskuntaa koskettavista haasteista.

2.1. Demokratia ja osallisuus

Osallisuus merkitsee erityisesti toimia, joilla lisätään eri ryhmien yhdenvertaisia mahdollisuuksia toteuttaa oikeuksiaan. Tämä on erityisen tärkeää nuorten kohdalla: kokemukset kuulumisesta yhteiskuntaan sen aktiivisena kansalaisena eriytyvät nuorten perhe- ja koulutustaustan mukaan, samoin kuin nuorten aktiivinen toiminta kansalaisyhteiskunnassa.

- Osattomuuden tunnetta voidaan vähentää tai lieventää **tarjoamalla mahdollisuuksia mielekkäälle tekemiselle**. Työnteon tai opiskelun lisäksi tai ohella tulisi kaikilla, asuinpaikasta ja varallisuudesta huolimatta, olla mahdollisuus osallistua harrastus- tai vapaaehtoistoimintaan. Tämä edellyttää **riittävän ja pitkäkestoisen resursoinnin varmistamista kolmannelle sektorille myös pienemmillä paikkakunnilla ja harvaanasutuilla seuduilla**. Resursoinnin varmistamiseen kuuluu paitsi rahoituksen taso, myös sen varmistaminen ettei erilaisilla hallinnollisilla rakenteilla (työläillä hakemuksilla tai raportoinnilla) käytännössä estetä pienten järjestöjen tai toimijoiden mahdollisuuksia käyttää saatavilla olevia resursseja.
- Osallisuuden tunteen lisääminen edellyttää paitsi, että saavutamme entistä paremmin ne, jotka syystä tai toisesta ovat syrjäytyneet tai syrjäytymisvaarassa yhteiskunnasta, myös että pyrimme **lievittämään kokemusta osattomuudesta, kuten yksinäisyyttä**. Osattomuuden kokemukseen on mahdollista vaikuttaa esimerkiksi panostamalla yhteiskuntasuunnitteluun, jossa mahdollistetaan esteetön liikkuminen ja tehdään ihmisille viihtyisiä asuinympäristöjä, joissa on mahdollisuuksia kohtaamispaikoiksi. Aukkailla on oltava mahdollisuus vaikuttaa asuinympäristönsä rakentumiseen helposti ja esteettömästi.
- Mielen hyvinvoinnin vahvistamiseen ja mielenterveyden edistämiseen tulee panostaa. Koettu terveys ennustaa pitempää elinaikaodotetta kuin varsinainen mitattu terveys. Ihmisen kokemus omasta terveydestä ja oma henkinen tila on siis

merkityksellisempi asia, kuin fyysinen terveys. **Mielen hyvinvoinnin vahvistamista tulisi tarjota esimerkiksi kouluissa, oppilaitoksissa, työpaikoilla fyysisestä hyvinvoinnista huolehtimisen ohella.**

- **Kansalaisraadit, kansalaiskuulemiset sekä selkokieliset viranomaisohjeistukset ovat merkittäviä ja välttämätön osa kansalaisten ja viranomaisten välistä kommunikointia.** Erilaisten palautejärjestelmien ja informointikanavien käyttöönotto mahdollisimman laajasti sekä viranomaistoiminnan avoimuus kaikkia väestöryhmiä kohtaan edellyttää määrätietoista suunnittelua ja toimeenpanoa.

2.2. Faktapohjaisen tiedon jakaminen

Digitaalisten välineiden voimakkaan kasvun ja mediakentän laajenemisen seurauksena saatavilla olevan tiedon määrä on moninkertaistunut. Joukkoon mahtuu asiaperäistä tietoa, ääri-ideologioiden tarkoitusperistä lähtevää valheellista tietoa ja kaikkea siltä väliltä. Epävarmuus siitä, mikä on totta ja mikä ei, vaikuttaa osaltaan turvallisuuden tunteeseen. Poliittisen päätöksenteon kautta tai viranomaistoimin on vapaassa yhteiskunnassa mahdotonta puuttua kaikkeen saatavilla olevaan tietoon. Turvallisuuden tunnetta voidaan kuitenkin vahvistaa vahvistamalla kansalaisten omia kykyjä ymmärtää saamaansa tietoa, sekä jakamalla avoimesti ja laajasti oikeaa tietoa.

- **Viranomaislähtöisen viestinnän on oltava selkeää ja helposti saavutettavaa. Tarvittaessa tulee voida käyttää myös muita kumppaneita tiedon jakamiseen,** paikallisesti myös esimerkiksi järjestöjen kautta. Tämän toteuttamiseksi on tärkeää, että viranomaiset yhdessä järjestöjen kanssa kehittävät yhteistoimintamalleja, joiden avulla voidaan ennakoivasti sopia tiedonvälityksen keinoista.

2.3. Ilmastonmuutoksesta kertominen

Sisäministeriön tausta-aineistossa ilmastonmuutos nousee melko suurena huolenaiheena esille, ja on tärkeää havaita, että ilmastonmuutoksesta johtuva huoli on kasvanut erityisesti nuorten parissa jyrkästi ja on yleisimpiä turvattomuuden tunnetta aiheuttavia ilmiöitä. Tämä koskee EU-tasolla tehdyn selvityksen mukaan ylipäätään eurooppalaisia nuoria, jotka pitävät ilmastokriisin torjuntaa tärkeimpänä prioriteettina. Nuoret suhtautuvat omaan tulevaisuuteensa varsin valoisasti, mutta luottamus maailman tulevaisuuteen on heikentynyt selvästi. Vain noin neljännes Nuorisobarometriin vastanneista nuorista näkee maailman tulevaisuuden optimistisesti.

- Erityisesti nuorten turvallisuuden tunteen vahvistamiseksi yksittäisenä teemana tulee panostaa **ilmastomuutokseen liittyvän faktapohjaisen tiedon jakamiseen.**
- Ilmastonmuutoksesta puhuttaessa tulee painottaa käytettävissä olevia **keinoja, joilla muutosta saadaan hillittyä ja joilla ilmastonmuutoksen aiheuttamiin seurauksiin voidaan varautua.**

3. Paikallinen turvallisuustyö

3.1. Arjen turvallisuus

Turvallisuus- ja pelastuspalveluiden keskittyessä ja vähentyessä avuntuloaika kasvaa. Tämän vuoksi on tärkeää lisätä ja vahvistaa ihmisten omia valmiuksia omaehtoiseen turvallisuuden ylläpitämiseen. Tähän kuuluvat arjen riskienhallintaan liittyvät toimet sekä toiminta hätätilanteissa. Myös varautuminen pitkäkestoiseen yhteiskunnan häiriötilanteeseen on huomioitava.

Monien järjestöjen, mukaan lukien Suomen Punaisen Ristin, tavoitteena on edistää ihmisten taitoja, tietoja ja osaamista arjessa ja eteen tulevissa tilanteissa. Koulutuksissa hankitaan arjen turvallisuustaitoja, kuten kotivara-, ensiapu- ja alkusammutustaitoja, joista on laajasti hyötyä koko yhteisössä.

- Turvallisuusviestinnällä tulee pyrkiä vaikuttamaan ihmisten osaamiseen sekä asenteisiin. **Järjestöjen tarjoama koulutus, valmennus ja toiminta tulisi nähdä vahvemmin osana ennalta ehkäisyä sekä turvallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä vahvistajana toimijana.** Tämä sisältää myös tapaturmien ehkäisystä kertomisen, ensiaputaitojen opettelemisen sekä vaara- ja onnettomuustilanteissa toimimisen.
- Hyvin toimiva yhteistyö turvallisuutta edistävien viranomaisten eli poliisin, pelastustoimen ja rajavartiolaitoksen sekä alueen asukkaiden ja järjestöjen välillä tukee merkittävästi harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta. **Tätä yhteistyötä tuli vahvistaa. Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmat tulisi liittää vahvemmin yhteen. Tiedontuotantoa näitä suunnitelmia varten tulisi myös kehittää huomioimaan paremmin myös kuntalaisten kokemustieto tilastollisten indikaattoreiden lisäksi.**
- Jokaisessa kunnassa tulisi olla **hyvinvointikoordinaattorin tehtävä.** Siihen kuuluisi monialaisten eri toimintasektorit ylittävien verkostojen sekä toimijoiden kokoaminen kunnan hyvinvointi- ja turvallisuustyöhön.
- Kansalaisten oman turvallisuusosaamisen kehittämiseen tarvitaan rahoitusta, jota on ollut vaikea saada. **Hankerahoitusinstrumentteihin toivotaan enemmän sellaisia mahdollisuuksia, joissa ihmisten omien valmiuksien parantamiseen tähtäävät hankkeet saadaan menestymään nykyistä paremmin.**

3.2. Harvaan asuttujen alueiden turvallisuusosaaminen ja valmiudet

Järjestöjen ja yhdistysten merkitys harvaan asutuilla alueilla korostuu vieläkin vahvempana viranomaisverkoston harvenemisen myötä. Järjestötoiminnan haasteet ovat kuitenkin samat kuin koko harva-alueenkin eli väestön ikääntymisen ja muuttoliikkeen myötä aktiivisten toimijoiden määrän laskeminen. Siksi järjestöjen toimintaedellytysten turvaamiseksi normaali- ja poikkeusoloissa on kiinnitettävä erityistä huomiota näillä alueilla.

- Kunnilla on edelleen keskeinen rooli arjen turvallisuuden edistämässä. Tavoitteena onkin, että kuntien **hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmat työstettäisiin entistä enemmän yhtenä kokonaisuutena laajassa yhteistyöverkostossa mahdollisimman konkreettisiksi toimenpidesuunnitelmiksi**. Yhteistyön kehittämiseksi on esimerkiksi Lapissa luotu Arjen turvaa -toimintamalli, jonka perusajatuksena on yhteistyö- ja turvallisuusverkostojen rakentaminen. Kyseisessä mallissa järjestöillä on merkittävä rooli. Toimintamallin idea on hyvin yksinkertainen; kootaan kaikki toimijat yhteen ja päätetään yhdessä, mikä on arjen turvan ja hyvinvoinnin kannalta tärkeintä. Resursseja yhdistämällä voidaan siirtyä kalliista korjaavasta työstä kohti ennakoivaa työtettä.
- Kuntien turvallisuussuunnittelu tai sähköinen hyvinvointikertomus ovat välineitä, joilla kuntien turvallisuustyöhön luodaan suuntaviivoja - myös harvaan asuttujen alueiden osalta. Näiden lisäksi turvallisuussuunnittelua voidaan täsmentää myös kylien turvallisuussuunnitelmilla. Kylien turvallisuussuunnitelmissa tunnistetut kehityskohteet ovat konkreettisempia ja vastuut selkeämpiä. **Turvallisuussuunnitteluun tulee tarjota riittävää tukea, jotta suunnitelmat ovat aidosti hyödynnettävissä osana kuntien laajempaa turvallisuussuunnittelua**. Valtakunnallisella tasolla tulee pyrkiä yhdenmukaisuuteen: pienten kuntien turvallisuussuunnittelua tulee pohtia ja kehittää yhtä lailla kuin suurten kaupunkienkin.

4. Väestön eriarvoistuminen

Osallisuuden kokemukseen tai sen puuttumiseen liittyy läheisesti väestön eriarvoistuminen. Yhteiskunta, jossa kaikki ovat mukana ja sosiaalisen turvaverkon piirissä, on vastustuskykyinen erilaisille turvallisuutta uhkaaville tekijöille. Turvallisuushkien vaikutukset ovat tyypillisesti suurimpia ihmisille, jotka jo lähtökohtaisesti ovat heikommassa asemassa tai syrjäytyneitä. On tärkeää että myös turvallisuus ja turvallisuuden kokemus on erilaisille ja eri tilanteissa oleville ihmisille yhdenvertaista. Väestön eriarvoistumisen hillitseminen ja ehkäisy on yksi poliittisen päätöksenteon keskeisimpiä tavoitteita, johon voidaan pyrkiä useilla keinoilla, joista keskeisimmät liittyvät riittävän toimeentulon takaamiseen sekä hyvinvoinnin edistämiseen.

- Kaikille tulee taata **sosiaaliturva, joka on riittävä**. Taloudelliset tukimuodot ovat tärkeitä, mutta perusturvaan liittyy myös muita keinoja, kuten tehokas, kohtuuhintainen asuntopolitiikka.
- Kiinnitetään huomiota **väestötason terveyden edistämiseen ja sairauksien ennaltaehkäisyyn**. Tulevassa sote-uudistuksessa on panostettava hyvinvointia ja terveyttä edistävään työhön, sekä vaikuttavaan sosiaalityöhön ja sosiaalityötä tukevaan järjestötyöhön.

5. Nuoret aikuiset ja perheet

Suomessa nuoret muuttavat pois kotoa eurooppalaisittain varhain, keskimäärin noin 22-vuotiaana ja joutuvat selviämään itse arjestaan suhteellisen aikaisin. Muutto yksin uudelle opiskelupaikkakunnalle tapahtuu yhä useammin nuoren ollessa alaikäinen.

Toisaalta nuorten riippuvuus vanhemmistaan on mm. Nuorisobarometrin mukaan kuitenkin kasvussa: yli puolet 25-vuotiaista nuorista saa taloudellista tukea vanhemmiltaan. Kelan tietojen mukaan 18-24-vuotialle maksetaan muita ikäryhmiä enemmän perustoimeentulotukea. Nuorten aikuisten varhaiseläkkeiden määrät ovat niin ikään kasvussa. Nämä indikaattorit kertovat vakavasta arjen turvattomuudesta nuorten aikuisten kohdalla.

Perheiden voimavarat tukea nuoria keskeisten elämänvalintojen äärellä vaihtelevat suuresti. Tämä näkyy Suomen Punaisen Ristin Nuorten turvataloilla, josta yhä useammin tukea ja turvaa hakevat nimenomaan itsenäistymisvaiheessa olevat nuoret ja heidän lähiyhteisönsä.

- Tutkimukset ja myös Suomen Punaisen Ristin Nuorten turvatalojen arjen havainnot osoittavat itsenäistymisen olevan niin taloudellisesti kuin sosiaalisesti yhä turvattomampaa ja nuorten tuen tarpeiden yhä moninaisempia. **18 vuotta täyttäneiden nuorten kokonaisvaltainen itsenäistymisen tuki on kuitenkin puutteellista ja hajanaista: tukea tarjotaan pistemäisesti ja projektimaisesti, ja usein vasta silloin kun itsenäistymisen ongelmat ovat jo pitkällä** (esim. asunnottomuus, turvallisten läheisten puute). Tällä hetkellä ongelmaan on lähdetty etsimään ratkaisua lastensuojelun jälkihuollon ikäraja nostamalla. Tutkimukset ja arjen kokemukset kuitenkin osoittavat, että taustasta riippumatta nuoret tarvitsevat itsenäistymisen poluilla monenlaista tukea, jota on pystyttävä tarjoamaan **ennalta ehkäisevästi**, jotta siirtymä aikuisuuteen ja vastuulliseen kansalaisuuteen tapahtuu mahdollisimman turvallisesti. Lisäksi on huomioitava, että kukaan ei itsenäisty turvallisesti yksin. Apua tarvitsevat nuoret toivovat kokonaisvaltaista **tukea myös koko perheelle**.
- Nuorisobarometri on pitkään osoittanut, että nuoret näkevät syrjäytymisen syynä erityisesti luottamuksellisten ihmissuhteiden puutteen. **Mahdollisimman saavutettavan ja esteettömän vertaissuhteiden sekä perhe- ja lähiyhteisöjen tuen järjestäminen järjestö- ja kuntayhteistyönä** on nuorten yksilötuen ohella on turvallisuuden tunteen vahvistamisen edellytys.
- Itsenäistyvien nuorten turvallisuuden tunnetta tulee vahvistetaan **julkisen, kolmannen ja yksityisen sektorin tiiviinä vuoropuheluna** siten, että voidaan korjata nykyisen pirstaleisen tukijärjestelmän ongelmia. Tällaisen yhteistyön ylläpitämiseen ja laajentamiseen tulisi suunnata nykyistä enemmän resursseja. Tukitoimien tulee olla riittävän resursoituja ja työnjako selkeä sekä yhteistyö tavoitteellista ja systemaattista.
- Nuoret hakevat luontevasti apua ja osallistuvat yhteiskunnan toimintoihin verkossa. Verkko ei kuitenkaan saa muodostua muista palveluista erilliseksi, vaan **digitaaliset tuki- ja yhteisöllisyyden muodot** tulee ottaa johdonmukaisesti käyttöön, jotta fyysiset ja digitaaliset ympäristöt muodostavat joustavan ja arjen turvallisuutta laajasti tuottavan kokonaisuuden.
- Vapaaehtois- ja kansalaistoiminta on keskeinen osa nuorten itsenäistymisen tukea, jotta nuoret saavat paitsi apua arjen turvattomuutta aiheuttaviin ongelmiinsa, ja samalla **kokevat olevansa merkityksellinen osa suomalaista**

yhteiskuntaa. Tämä edellyttää (maksuttoman) toiminnan mahdollisuuksia joka puolella maata.

6. Ulkomaalaiset ja ulkomaalaistaustaiset

Turvallisuutta on katsottava kaikkien ihmisten näkökulmasta. Myös turvapaikanhakijat ja esimerkiksi paperittomat ovat osa yhteiskuntaa, jonka turvallisuudesta on kyse. On tärkeää, että turvallisuutta tarkastellaan näiden ryhmien näkökulmasta sen sijaan, että ne nähtäisiin uhkina.

Ulkomaalaisten, ja erityisesti turvapaikanhakijoiden ja paperittomien turvallisuuteen vaikuttaa tällä hetkellä useita epäkohtia, jotka ovat suurilta osin suoraan poliittisen päätöksenteon ratkaistavissa.

- Sekä yleisen turvallisuuden, että ihmisten resilienssin näkökulmasta syrjäytymisen ehkäiseminen ja ihmisten kiinnittyminen turvaverkkoihin on aivan keskeistä. Suomessa sosiaaliturva on keskeinen turvaverkko. Viimesijaisen turvan pitää kattaa kaikki suomessa olevat siten, että kaikista pidetään huolta eikä kukaan joudu alistumaan hyväksikäyttöön tai turvautumaan epämääräisiin työsuhteisiin elämän perusedellytykset turvataksaan. Paperittomien, jotka elävät pitkäaikaisesti kiireellisen ja tilapäisluontoisen sosiaalihuollon varassa, kohdalla tämä ei tällä hetkellä toteudu. **Paperittomien hyväksikäytölle altistava tilanne, jossa he elävät ilman oleskelulupaa sosiaaliturvan ulkopuolella ja ilman asuntoa, ja ilman mahdollisuutta huolehtia omasta toimeentulostaan työllä, on ratkaistava lainsäädännöllisin keinoin.**
- Myös oikeus terveyteen kuuluu kaikille. Terveys ja saatavilla oleva hoito on henkilökohtaisen turvallisuuden keskeinen perusta. Päivystysluontoinen hoito ei yksin ole riittävää turvaamaan terveyttä. **Välttämätön terveydenhuolto mahdollistaa pääsyn säännönmukaisen terveydenhuollon piiriin ja se täytyy ulottaa myös paperittomille.** Näin voidaan ehkäistä myös yleisvaarallisten sairauksien leviämistä.
- Ihmiskauppa on vakavaa hyväksikäyttöä, jossa uhri on erittäin turvattomassa asemassa. Ihmiskaupan uhreille on varmistettava tuki, joka mahdollistaa hyväksikäytöstä irrottautumisen ja siitä selviytymisen. **Luottamus ja siten pääsy auttamisjärjestelmän edellyttää sen irrottamista rikosprosessista. Yhdenmukaista tukea täytyy myös olla saatavilla valtakunnallisesti asuinpaikasta tai -tilanteesta riippumatta.**
- Ulkomaalaisten kansainväliseen suojeluun ja oikeusturvaan turvapaikka-asioissa on tehty viime vuosina rajoituksia. Kansainvälinen suojelu antaa turvaa toisessa maassa tapahtuvalta kidutukselta, epäinhimilliseltä kohtelulta, tai muulta vakavalta haitalta. Tehokas oikeusturva varmistaa tämän oikeuden toteutumista. **Oikeusturva ja riittävän ja osaavan oikeudellisen neuvonnan ja avun resurssit on turvattava nyt ja tulevaisuudessa tehtäessä EU-tasolla edellytettyjä säädösmuutoksia.** Monen turvapaikanhakijan tilanne Suomessa on pitkittynyt tai ajautunut umpikujaan, kun he ovat saaneet kielteisen turvapaikkapäätöksen. Useat hakevat turvapaikkaa toistuvasti. Pitkittyneet tilanteet lisäävät pahoinvointia ja mielenterveyden ongelmia ja kuluttavat

toimintakykyä ja voimavaroja. Vastaanottopalveluiden ulkopuolelle joutuminen koettelee selviytymiskykyä, joka on usein monista syistä heikentynyt. **Tällaisissa pitkittyneissä tilanteissa eläville henkilöille tulee löytää kestäviä ratkaisuja.**

- Turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen kannalta on tärkeää, että ihminen oikeudellisesta asemasta riippumatta voi saada apua, kun sitä tarvitsee. Humanitaaristen toimijoiden rooli ulkomaalaisten auttamisessa on merkittävä. **Mahdollisuus tarjota ja päästä antamaan apua ja suojaa on turvattava, eikä esimerkiksi maahanmuuton hallintaan liittyvillä säännöksillä saa sanktioida humanitaarista apua.** Ihmisillä täytyy olla mahdollisuus turvautua humanitaaristen toimijoiden apuun ilman pelkoa siitä, että joutuvat viranomaistoimenpiteisen kohteeksi. Kyseessä ei ole Suomessa akuutti ongelma, mutta merkkejä ilmapiirin kiristymisestä humanitaarisia toimijoita kohtaan on näkyvissä meilläkin, ja uhka avun antamisen vaikeutumisesta on otettava todesta riittävän ajoissa.
- Erityisesti näkyviin vähemmistöihin kuuluvat henkilöt ovat huomattavasti alttiimpia syrjinnälle kuin muu väestö. Viharikokset kohdistuvat useimmiten etnisiin tai kansallisiin sekä uskonnollisiin vähemmistöihin. Pieni osa tapahtumista ilmoitetaan poliisille. Perusopetuksessa ja toisen asteen oppilaitoksissa erityisesti ulkomaalaistaustaiset nuoret, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä edustavat nuoret sekä vammaiset lapset ja nuoret kohtaavat syrjivää kiusaamista huomattavasti useammin kuin muut oppilaat. **Rasismin- ja syrjinnänvastaisen sekä hyvien väestösuhteiden toimintaohjelmien kattavuus ja tavoitteiden toteutuminen viranomaistoimissa ja sekä yksityisellä että kolmannella sektorilla tulee varmistaa riittävän resurssein.**

Ystävällisin terveisin,

Kristiina Kumpula
pääsihteeri